FELSEFE

10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 5 · 2. SÜRÜM

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Okulda yeni kurulan felsefe kulübünün ilk toplantısında öğrenciler kulübe bir ad aramaktadır.

Efe: Kulübün adı "Bilgeler Kulübü" olsun; nasılsa felsefe bilgelerin işi.

Öğretmen: "Felsefe" kelimesi, Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden gitmek) ve "sophia" (bilgelik) kelimelerinin birleşmesinden oluşan "philosophia" teriminden türemiştir. Bu terimi ilk kullanan kişi olarak bilinen Pythagoras, bilgeliğin tanrılara özgü olduğunu, insanın ise bu bilgeliği sevip ona ulaşmak için çaba gösterebileceğini savunmuştur. Bu yüzden filozoflar kendilerini bilgeliğin sahibi değil, onun peşindeki yolcular olarak görür; ulaştıkları bilgiyi bile yeniden sorgular.

Sude, kulüp afişinin altına herkesin kabul edeceği tek bir felsefe tanımı yazmayı önerince öğretmen önce filozofların tanımlarına bakmalarını istedi. Sude, ders kitabından seçtiği tanımları kulüp panosuna şöyle yerleştirdi:

Filozof	Felsefe tanımı
Aristoteles	Felsefe, varlığın ilkeleri ve nedenleri üzerine sistematik bir araştırmadır.
Rene Descartes	Felsefe; tüm bilgilerin temelini oluşturan, kesin ve açık bilgiler üzerine inşa edilen bir düşünce sistemidir.
Hilmi Ziya Ülken	Felsefe, varlık hakkındaki düşünce ve bu düşünce üzerinde düşüncedir. Başka bir deyişle felsefe varlık ilmidir.
Nurettin Topçu	Felsefe, evreni bütün hâlinde kavrama çabasıdır; işte bu nedenle ahlakın da kaynağıdır.

(Diyalog, ders kitabındaki bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır. Tanımlar: Felsefe 10. Sınıf Ders Kitabı, MEB Yayınları, s. 18.)

a) Öğretmenin açıklamalarından hareketle "philosophia" teriminin anlamını yazınız. Bu anlamdan yola çıkarak "Bilgeler Kulübü" adının, felsefenin bilgeliğe "sahip olma" değil bir "arayış" olarak görülmesiyle neden uyuşmadığını açıklayınız. (10 puan)

b) Panodaki tanımlardan hareketle felsefenin herkesçe kabul edilecek ortak bir tanımının yapılabilmesine neden şüpheyle yaklaşılması gerektiğini gerekçeleriyle yazınız. (10 puan)

2. Ela, okul servisinde koltuğun altına düşmüş bir cüzdan buldu. İçindeki öğrenci kartından cüzdanın alt sınıflardan bir öğrenciye ait olduğunu öğrendi ve ertesi sabah cüzdanı sahibine geri verdi. Cüzdanın sahibi teşekkür edip harçlığından ona bir miktar para vermek isteyince Ela bunu kabul etmedi. O akşam her gün hiç düşünmeden yaptığı "doğru davranmak", gözüne sanki ilk kez karşılaşıyormuş gibi tuhaf ve anlaşılması güç bir şey olarak göründü; uzun süre bunun üzerine düşündü.

Aklına sorular takıldı: "Cüzdanı neden geri verdim? Ayıplanmaktan korktuğum için mi, takdir edilmek istediğim için mi yoksa doğru olduğu için mi? Bir davranışı iyi yapan nedir?" Bu soruların cevabını öğrenmek için ertesi gün okul kütüphanesinden ahlak üzerine yazılmış kitaplar ödünç aldı.

Okudukça o güne kadar sorgulamadan kabul ettiği bir düşünceden emin olamamaya başladı: "Her zaman iyi niyetle davrandığımı sanıyordum. Bundan bu kadar emin olmam doğru mu? Belki bazen yalnızca beğenilmek için iyi davranıyorum."

Defterine şu notu yazdı: "Bir davranışın doğru olduğuna nasıl karar veriyorum? Karar verirken nasıl düşündüğümü bugüne kadar hiç düşünmemişim."

Okuduğu bir kitapta, iyi davranışın ölçütünün İlk Çağ'dan beri tartışıldığını; bazı düşünürlerin bir davranışın değerini niyete, bazılarının ise sonuçlarına bağladığını ve her dönemde düşünürlerin kendilerinden öncekilerin görüşlerini eleştirip geliştirerek bu tartışmayı sürdürdüğünü öğrendi. Bu sorunun yalnızca kendisini değil hangi çağda ve hangi toplumda yaşarsa yaşasın her insanı ilgilendirdiğini fark etti.

Akşam defterini baştan okurken ilk sayfaya "Sonucu iyi olan her davranış iyidir." yazdığını, son sayfaya ise "Cüzdanı yalnızca ödül almak için geri verseydim sonuç yine iyi olurdu ama davranışım iyi sayılmazdı." diye not aldığını gördü. Bu iki düşüncenin birbiriyle çeliştiğini fark edince ilk cümlesini düzeltti ve görüşlerini o anki duygularına göre değil, akıl yürütmeye ve gerekçelere dayanarak yeniden yazdı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Metinde felsefi düşüncenin hangi özellikleri görülmektedir? Dört özelliği, metinde geçtiği yeri göstererek gerekçeleriyle tabloya yazınız. (20 puan)

Felsefi düşüncenin özelliği (4×3 puan)	Metinde geçtiği yer ve gerekçe (4×2 puan)
1.	
2.	
3.	
4.	

3. Bir ilçe gazetesinde şu haber yayımlanmıştır:

Belediyenin, ilçenin en eski mahallelerinden birinde otuz yıldır kurulan semt pazarını ilçe girişindeki kapalı pazar alanına taşıma planı mahalleyi ikiye böldü. Muhtarlıktaki toplantıda şu sözler dikkat çekti:

- Bir sakin: "Mesaj grubunda okudum, yeni pazarda fiyatlar iki katına çıkacakmış. Kim yazdı bilmiyorum ama herkes paylaşıyor."
- Bir esnaf: "Taşınmaya karşı çıkanlar her yeniliğe karşı çıkan, geri kafalı insanlar."
- Bir başka sakin: "Bu konuyu hiç düşünmedim; komşularım hangi görüşteyse ben de o görüşteyim."
- Toplantıyı yöneten görevli: "Zaman kaybetmeyelim; sesi en çok çıkan iki grubu dinleyip toplantıyı bitirelim."

Toplantıda yeni alana nasıl ulaşılacağı ve bu alanın ilerleyen yıllarda trafiği nasıl etkileyeceği konuşulmadı. Pazara yürüyerek giden yaşlı sakinlerin ve ürünlerini köylerden getiren küçük üreticilerin görüşü de sorulmadı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Haberde sözü edilen sorunun çözümünde felsefenin hangi bireysel ve toplumsal işlevleri etkili olabilir? İkişer işlevi haberle ilişkilendirerek gerekçeleriyle tabloya yazınız. (20 puan)

İşlev türü	Felsefenin işlevi (4×3 puan)	Haberle ilişkili gerekçe (4×2 puan)
Bireysel işlev 1		
Bireysel işlev 2		
Toplumsal işlev 1		
Toplumsal işlev 2		

4. Okul radyosunda yayımlanacak "Kelimeler Olmadan Düşünebilir miyiz?" başlıklı programa katılan üç öğrenci şunları söylemiştir:

Asya: Bence dil ile düşünme aynı şeydir. Karar verirken içimden "Bunu yaparsam ne olur?" diye kendimle konuşuyorum. "Adalet" gibi bir kavramı ise hiçbir resimle düşünemiyorum; onu ancak kelimelerle tanımlayıp tartışabiliyorum. Kelimeleri zihnimden çıkarınca geriye düşünce kalmıyor. Demek ki dil olmadan düşünme gerçekleşemez.

Emir: Katılmıyorum. On aylık yeğenim henüz tek kelime söyleyemiyor ama oyuncağını battaniyenin altına sakladığımda battaniyeyi kaldırıp oyuncağı buluyor. Ben de sevdiğim bir şarkının ezgisini hiç kelime kullanmadan zihnimde çalabiliyorum. Demek ki düşünme dilden önce de vardır; dil, düşünmenin koşulu değil, düşünceleri başkalarına aktarmaya yarayan bir araçtır.

Lale: İkiniz de bir yönden haklısınız ama biri ötekine indirgenemez. Basketbol maçını kaybettiğimizde kendi kendime "Rezalet!" deyince moralim bozuldu; antrenörümüz "Bu maç bize neyi öğretti?" diye sorunca aynı maçı bambaşka biçimde düşünmeye başladım. Yani kelimeler düşüncemizi yönlendiriyor. Öte yandan insanlar çevre sorunları üzerine düşündükçe "sıfır atık", "karbon ayak izi" gibi yeni kavramlar dilimize girdi; düşünceler de dili değiştiriyor. İkisi birbirini etkiliyor.

Bilgi: Bebekler genellikle 8-12 aylıkken gözlerinin önünde saklanan bir oyuncağı aramaya başlar; ilk kelimelerini ise çoğunlukla bir yaş dolaylarında söyler.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Öğrencilerin düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşlerini ve bu görüşleri dayandırdıkları nedensel ilişkileri tabloya yazınız. (12 puan)

Öğrenci	Düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşü (3×2 puan)	Görüşünü dayandırdığı nedensel ilişki (3×2 puan)
Asya		
Emir		
Lale		

b) Öğrencilerin konuşmalarında tespit ettiğiniz ilişkilerden hareketle düşünme ve dil ilişkisini açıklayan, kendi içinde tutarlı bir paragraf yazınız. Paragrafınızda düşünme ve dil kavramlarını kısaca nitelendiriniz ve en az iki nedensel ilişkiye yer veriniz. (8 puan)

5. Okul kütüphanesinde açılan "Taşa Yazılan Düşünceler" sergisinde Orhun Yazıtları tanıtılmaktadır. Sergiyi gezen öğrenciler panolardaki bilgilerden ve kendi gözlemlerinden şu notları çıkardı:

(I) Göktürk alfabesiyle taşlara kazınan yazıtlar yüzyıllar boyunca okunamadı; işaretlerin hangi sesleri karşıladığı bilinmediği için taşlardaki sözlerin ne anlattığı da anlaşılamadı.

(II) 1893'te Danimarkalı dil bilimci Vilhelm Thomsen, her işaretin metinlerde ne sıklıkla geçtiğini hesaplayıp karşılaştırdı ve önce ünlüleri gösteren işaretleri aradı. Bu yolla "Tanrı, gök" anlamına gelen "Tengri" sözcüğünü okudu, ardından öteki işaretleri de çözdü.

(III) Yazıtlar okunabilir hâle gelince yaklaşık 1300 yıl önce taşlara yazılan, halkın birlik ve beraberlik içinde olmasını öğütleyen sözler bugünkü okurlara ulaştı.

(IV) Öğrenciler, bu öğütlerin günümüzde de geçerli olup olmadığını sorguladı; öğütleri kendi okullarındaki iş birliği sorunlarıyla karşılaştırıp değerlendirerek kendi görüşlerini oluşturdu.

Bilgi: Orhun Yazıtları'ndan Kül Tigin Yazıtı 732'de, Bilge Kağan Yazıtı ise 735'te dikilmiştir.

Sergiyi birlikte gezdikleri Bora ise şöyle dedi: "Bence Thomsen işaretleri düşünerek değil, rastgele deneyerek ve şans eseri çözdü. Zaten 1300 yıl önce yazılmış sözler, bugün yaşayan bizlerin düşünmesine hiçbir şey katmaz."

(Bu metin, Orhun Yazıtları ile ilgili bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

a) Numaralı ifadelerin her birinde görülen, dilin ya da düşünmenin özelliğini neden olarak; bu özelliğin düşünme ile dil arasında yol açtığı durumu ise sonuç olarak tabloya yazınız. (12 puan)

İfade	Neden: Dilin ya da düşünmenin özelliği (4×1 puan)	Sonuç: Düşünme ile dil arasında yol açtığı durum (4×2 puan)
I		
II		
III		
IV		

b) Bora'nın sözlerindeki iki hatalı yargıyı belirleyerek neden hatalı olduklarını açıklayınız. Ardından tablodaki ilişkilerden hareketle Bora'nın görüşünü düzelten, kendi içinde tutarlı ve bir sonuç cümlesiyle biten kısa bir metin yazınız. (8 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. a) Felsefenin anlamını merak eder ve felsefenin ortak tanımının imkânına yönelik şüphe duyar.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
2	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. b) Felsefi düşüncenin genel özellikleri, ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi üzerine derinlemesine düşünür.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma
3	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. d) Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevlerini tartışır.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.18. Tartışma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
4	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma
5	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma

PUANLAMA TABLOSU					
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**TOPLAM**
20	*20*	*20*	*20*	*20*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 5** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 10. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kâğıt, aynı senaryonun 2. sürümüdür: öğrenme çıktıları, soru sayısı ve puanlar 1. sürümle aynı, sorular farklıdır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

a) **(10 puan)**

- "Philia" kelimesinin sevmek, aramak, peşinden gitmek anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Sophia" kelimesinin bilgelik anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Philosophia" teriminin "bilgelik sevgisi" ya da "bilginin peşinden koşmak" anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- Felsefenin bilgeliğe sahip olma ya da her şeyi bilme iddiasında olmadığını, bilgeliği sevme ve ona yönelme çabası olduğunu; "Bilgeler" adının ise bilgeliği elde etmiş olmayı çağrıştırdığı için bu anlamla uyuşmadığını belirtme **(2 puan)**
- Ulaşılan bilginin bile yeniden sorgulanması nedeniyle felsefenin bitmeyen, dinamik bir arayış süreci olduğunu; bu nedenle filozofun bilgeliğe "varmış" biri sayılamayacağını belirtme **(2 puan)**

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir (2, 4, 6, 8 puan).

b) **(10 puan)**

- Tanımların felsefeyi farklı yönlerden ele aldığını en az iki tanımdan örnekle gösterme: Aristoteles varlığın ilkelerini ve nedenlerini araştırmayı, Descartes bütün bilgilere temel olacak kesin ve açık bilgiye dayanan bir düşünce sistemini, Ülken varlık hakkında düşünmeyi ve bu düşünce üzerine yeniden düşünmeyi, Topçu evreni bütün hâlinde kavramayı ve ahlakın kaynağı olmayı öne çıkarır. (4 puan; tek tanıma dayalı açıklamaya 2 puan)
- Tanımların farklı olmasının nedenlerinden en az birini açıklama: Filozofların farklı bakış açılarına sahip olması, farklı dönemlerde ve koşullarda yaşamaları (İlk Çağ'dan 20. yüzyıla), farklı problem alanlarına yönelmeleri, felsefenin konu alanının çok geniş olması. **(3 puan)**
- Tek ve kesin bir tanımın felsefenin sorgulayıcı, eleştirel ve tartışmaya açık doğasını daraltacağını; felsefenin anlamı konusunda peşin hükümden kaçınıp şüpheyi bir araç olarak kullanmak gerektiğini belirtme **(3 puan)**

Kısmi cevap: Değinilmeyen her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir.

Örnek doğru cevap:

a) "Philosophia", Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden gitmek) ve "sophia" (bilgelik) kelimelerinden oluşur ve "bilgelik sevgisi" anlamına gelir. Bu anlam, felsefenin bilgeliğe sahip olmak değil onu sevmek ve ona yönelmek olduğunu gösterir. "Bilgeler Kulübü" adı ise üyelerin bilgeliği elde etmiş kişiler olduğunu çağrıştırır. Oysa filozof, bilgeliğin peşinden giden ve ulaştığı bilgiyi bile yeniden sorgulayan kişidir. Felsefe bir varış noktası değil, sürekli devam eden bir arayış olduğu için bu ad felsefenin anlamıyla uyuşmaz.

b) Panodaki tanımlar felsefeyi farklı yönlerden ele almaktadır: Aristoteles felsefeyi varlığın ilkeleri ve nedenleri üzerine sistematik bir araştırma olarak, Descartes bütün bilgilerin temelini oluşturan kesin ve açık bir düşünce sistemi olarak, Ülken varlık hakkındaki düşünce ve bu düşünce üzerine düşünce olarak, Topçu ise evreni bütün hâlinde kavrama çabası olarak tanımlar. Bu farklılık, filozofların İlk Çağ'dan 20. yüzyıla kadar farklı dönemlerde yaşaması, farklı problemlere yönelmesi ve farklı bakış açılarına sahip olmasından kaynaklanır. Felsefenin konu alanı da varlıktan bilgiye, evrenden ahlaka

kadar çok geniştir. Herkesin kabul edeceği tek bir tanım bu çeşitliliği yansıtamaz ve felsefenin sorgulayıcı, tartışmaya açık doğasını tek bir bakış açısına indirger. Bu yüzden felsefenin anlamını ifade ederken peşin hükümden kaçınmak ve ortak bir tanımın imkânına şüpheyle yaklaşmak gerekir.

Yanlış cevap: Terimin anlamının yazılmaması ya da yanlış yazılması (örneğin "philosophia"yı "bilgeliğe sahip olmak" olarak açıklamak), "Bilgeler Kulübü" adının felsefenin anlamına uygun olduğunun söylenmesi, tanımlarla ilişkisiz açıklamalar ve "Bütün tanımlar aynı şeyi söylediği için ortak tanım kolayca yapılır." gibi gerekçesiz yargılar ilgili ölçütlerden puan alamaz; boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

2. **Doğru cevap:** Doğru yazılan her özellik 3 puan, özelliğin metinde geçtiği yerin gösterilip gerekçelendirilmesi 2 puandır (4×3 + 4×2 = 20 puan). Aşağıdaki özelliklerden herhangi dördü, metindeki doğru yeriyle birlikte yazılırsa tam puan verilir.

Özellik	Metinde geçtiği yer ve gerekçe
Hayret etme	Her gün hiç düşünmeden yaptığı "doğru davranmak"ın gözüne "sanki ilk kez karşılaşıyormuş gibi tuhaf ve anlaşılması güç" görünmesi; alışılmış olana şaşkınlıkla bakılmaktadır.
Merak etme	Soruların cevabını öğrenmek için kütüphaneden ahlak üzerine kitaplar ödünç alması; öğrenme isteğiyle araştırmaya yönelmektedir.
Sorgulama	"Cüzdanı neden geri verdim? ... Bir davranışı iyi yapan nedir?" soruları; problemi fark edip temel bir soru sormaktadır.
Şüphe duyma	"Her zaman iyi niyetle davrandığımı sanıyordum. Bundan bu kadar emin olmam doğru mu?" ifadesi; doğru kabul ettiği düşünceyi kesin saymamakta, dayanağını araştırmaktadır.
Refleksif olma	"Karar verirken nasıl düşündüğümü bugüne kadar hiç düşünmemişim." notu; kendi düşünmesi üzerine düşünmektedir.
Yığılımlı ilerleme	Düşünürlerin kendilerinden öncekilerin görüşlerini eleştirip geliştirerek tartışmayı sürdürmesi; felsefi düşünce birikimle ilerlemektedir.
Evrensel olma	Sorunun hangi çağda ve hangi toplumda yaşarsa yaşasın her insanı ilgilendirmesi; problem tüm insanlığı ilgilendirmektedir.
Tutarlı olma	Birbiriyle çelişen iki cümlesini fark edip ilkini düzeltmesi; düşünceler arasında çelişki bırakmamaktadır.
Rasyonel olma	Görüşlerini o anki duygularına göre değil akıl yürütmeye ve gerekçelere dayanarak yeniden yazması; akla ve mantığa dayalı düşünmektedir.
Eleştirel olma	Sorgulamadan kabul ettiği düşünceyi doğrudan kabul etmeyip değerlendirmesi ya da düşünürlerin birbirinin görüşlerini eleştirmesi; bilgiler sorgulanmadan kabul edilmemektedir.

Not: Öğrenci, görüşlerini yeniden yazmasını düşüncelerini tutarlı bir bütün hâline getirme olarak açıklayıp "sistemli olma" yazarsa kabul edilir.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her özellik için 3 puan, gösterilmeyen ya da yanlış gösterilen her yer ve gerekçe için 2 puan eksik verilir (2-18 puan). Özellik bulunmadan yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

Özellik	Metinde geçtiği yer ve gerekçe
Hayret etme	Ela'nın her gün düşünmeden yaptığı doğru davranmayı o akşam ilk kez karşılaşıyormuş gibi tuhaf ve anlaşılması güç bulması, alışılmış olana şaşkınlıkla bakmasıdır.
Şüphe duyma	"Her zaman iyi niyetle davrandığımı sanıyordum. Bundan bu kadar emin olmam doğru mu?" sözüyle daha önce kesin kabul ettiği düşünceyi sorgulamaktadır.
Refleksif olma	"Karar verirken nasıl düşündüğümü bugüne kadar hiç düşünmemişim." diyerek kendi düşünmesi üzerine düşünmektedir.
Tutarlı olma	"Sonucu iyi olan her davranış iyidir." cümlesinin son notuyla çeliştiğini görüp bu cümleyi düzeltmesi, düşünceleri arasında çelişki bırakmamasıdır.

Yanlış cevap: Metinle ilişkilendirilemeyen özelliklerin yazılması, özelliğe uymayan yerin gösterilmesi (örneğin kütüphaneden kitap almayı "tutarlı olma" diye göstermek) ve felsefi düşüncenin özelliği olmayan kavramların yazılması (örneğin "deney yapma", "kesinlik") ilgili ölçütlerden puan alamaz; boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

3. **Doğru cevap:** Her doğru işlev 3 puan, işlevin haberle ilişkilendirilerek gerekçelendirilmesi 2 puandır (4×3 + 4×2 = 20 puan). Aşağıdaki işlevlerden ikisi bireysel, ikisi toplumsal olmak üzere dördü gerekçeleriyle yazılırsa tam puan verilir.

Kabul edilecek bireysel işlevler: Peşin hükümden ve ön yargılardan arınmayı sağlama (taşınmaya karşı çıkanları "geri kafalı" diye nitelemek yerine gerekçelerini değerlendirme); eleştirel ve sorgulayıcı bir tavır kazandırma (kimin yazdığı bilinmeyen mesajı doğruluğunu araştırmadan kabul etmeme ve paylaşmama); özgürce düşünebilmeyi sağlama (komşularının görüşünü sorgulamadan benimsemek yerine kendi görüşünü oluşturma); çok yönlü düşünmeyi ve farklı fikirlere açık olmayı sağlama (esnafın ve sakinlerin gerekçelerini birlikte değerlendirme); görüşlerini gerekçelendirip ifade edebilmeyi sağlama.

Kabul edilecek toplumsal işlevler: Rasyonel tartışma ve diyalog kültürü oluşturma, kutuplaşmayı azaltma (sesi en çok çıkanın değil gerekçesi güçlü olanın görüşünün öne çıkması); adalet, eşitlik gibi toplumsal değerlerin sorgulanmasını sağlama ve adil, kapsayıcı bir toplum için düşünsel araçlar sunma (pazara yürüyerek giden yaşlı sakinlerin ve küçük üreticilerin görüşünün alınması); toplumsal sorunların çözümünde yol gösterme; toplumun geleceğini planlamaya katkı sağlama (yeni alana ulaşımın ve ilerleyen yıllardaki trafiğin değerlendirilmesi); farklı görüşteki insanların bir arada yaşamasına katkı sağlama.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her işlev için 3 puan, yazılmayan ya da haberle ilişkilendirilmeyen her gerekçe için 2 puan eksik verilir (2-18 puan). Doğru bir işlev yanlış gruba (bireysel yerine toplumsal ya da tersi) yazılmışsa o işlev için 3 yerine 1 puan verilir. İşlev yazılmadan yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

İşlev türü	Felsefenin işlevi	Haberle ilişkili gerekçe
Bireysel işlev 1	Eleştirel ve sorgulayıcı bir tavır kazandırır.	Kimin yazdığı bilinmeyen, fiyatların iki katına çıkacağını söyleyen mesajın araştırılmadan kabul edilip paylaşılmasını önler, bilginin kaynağını ve doğruluğunu sorgulatır.
Bireysel işlev 2	Özgürce düşünebilmeyi sağlar.	Komşularının görüşünü sorgulamadan benimseyen sakinin, gerekçeleri kendisi değerlendirerek kendi görüşünü oluşturmasına yardımcı olur.
Toplumsal işlev 1	Rasyonel tartışma ve diyalog kültürü oluşturur.	Toplantıda sesi en çok çıkanın değil en iyi gerekçeyi sunanın dinlenmesini sağlayarak kutuplaşmayı azaltır.
Toplumsal işlev 2	Adalet ve eşitlik gibi değerlerin sorgulanmasını sağlar, adil ve kapsayıcı bir toplum için düşünsel araçlar sunar.	Kararlardan doğrudan etkilenecek yaşlı sakinlerin ve küçük üreticilerin görüşlerinin alınmamasının adil olup olmadığını sorgulatır.

Yanlış cevap: Felsefenin işlevi olmayan ifadeler (örneğin "Felsefe pazarın nerede kurulması gerektiğine kesin karar verir.", "Felsefe insanların duygusal karar almasını sağlar.") ve haberle ilişkisi kurulmayan genel cümleler ilgili ölçütlerden puan alamaz; boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

4. **Doğru cevap:**

a) **(12 puan)** Her öğrencinin görüşünün doğru belirlenmesi 2 puan, görüşün dayandığı nedensel ilişkinin doğru yazılması 2 puandır (3×2 + 3×2 = 12 puan).

- Asya: Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez (dil, düşünmenin temelidir). Nedensel ilişki: Düşünme, kişinin içinden kelimelerle kendisiyle konuşması (sessiz konuşma) biçiminde gerçekleşir; soyut kavramlar ancak kelimelerle tanımlanıp tartışılabilir. Kelimeler çıkarılınca düşünce de ortadan kalktığı için düşünme dile bağlıdır, zihinsel süreçler dil aracılığıyla şekillenir.
- Emir: Dil, düşünmeden bağımsız bir araçtır; düşünmenin koşulu değildir, yalnızca düşünceleri ifade etmeye ve başkalarına aktarmaya yarar. Nedensel ilişki: Henüz konuşamayan bebek saklanan oyuncağı bularak çıkarım yapabilmektedir; ezgi gibi imgelerle kelime kullanmadan düşünülebilmektedir. Düşünme dilden önce de var olduğu için dil düşünmenin koşulu değil, düşünceyi aktarmanın aracıdır.
- Lale: Dil ile düşünme birbirini karşılıklı olarak etkiler ama birbirine indirgenemez. Nedensel ilişki: Kullanılan kelimeler bir olayın nasıl düşünüleceğini yönlendirir ("Rezalet!" yerine "Bu maç bize neyi öğretti?" denince maç başka biçimde düşünülür; dil düşünmeyi etkiler); yeni düşünceler ve sorunlar yeni kavramların dile girmesine yol açar ("sıfır atık", "karbon ayak izi"; düşünme dili etkiler).

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen her görüş için 2 puan, yazılmayan ya da görüşle uyuşmayan her nedensel ilişki için 2 puan eksik verilir. Lale için etkileşimin yalnızca bir yönü açıklanmışsa nedensel ilişki için 1 puan verilir. Görüş belirlenmeden yazılan nedensel ilişkiye tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- Düşünmeyi zihinsel bir etkinlik, dili ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesi olarak doğru nitelendirme **(2 puan)**
- Düşünme ve dil arasında en az iki nedensel ilişkiyi doğru kurma (2×2 = 4 puan)
- Paragrafın kendi içinde çelişkisiz olması ve bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(2 puan)**

Not: Öğrencinin hangi görüşü benimsediğine göre değil, kurduğu nedensel ilişkilerin doğruluğuna ve paragrafın tutarlılığına göre puan verilir. Örneğin hem "Dil olmadan hiçbir düşünce olamaz." hem de "Dil düşünceden tamamen bağımsızdır." diyen bir paragraf tutarlılık ölçütünden puan alamaz.

Örnek doğru cevap:

a)

Öğrenci	Görüşü	Nedensel ilişki
Asya	Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez.	Karar verirken içinden kelimelerle konuşmakta, soyut kavramları ancak kelimelerle tanımlayabilmektedir; kelimeler çıkınca düşünce kalmadığı için düşünme dile bağlıdır.
Emir	Dil, düşünceleri aktarmaya yarayan, düşünmeden bağımsız bir araçtır.	Konuşamayan bebek saklanan oyuncağı bulabilmekte, kendisi de ezgiyi kelimesiz düşünebilmektedir; düşünme dilden önce de var olduğu için dil yalnızca aktarma aracıdır.
Lale	Dil ile düşünme birbirini karşılıklı etkiler, birbirine indirgenemez.	Seçilen kelimeler maçın nasıl düşünüleceğini değiştirmiştir (dil düşünmeyi etkiler); çevre sorunları üzerine düşünmek yeni kavramlar doğurmuştur (düşünme dili etkiler).

b) Düşünme; zihnin anlamlandırma, karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliğidir. Dil ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesidir. Henüz konuşamayan bir bebeğin saklanan oyuncağı bulabilmesi, düşünmenin bazı biçimlerinin dilden önce de var olabildiğini gösterir; bu nedenle düşünme dile tamamen indirgenemez. Öte yandan bir olayı hangi kelimelerle adlandırdığımız, o olay hakkında nasıl düşüneceğimizi yönlendirir; dolayısıyla dil düşünmeyi etkiler. İnsanlar yeni sorunlar üzerine

düşündükçe bu düşünceleri anlatmak için yeni kavramlar ortaya çıkar; böylece düşünme de dili değiştirir ve zenginleştirir. Sonuç olarak dil ve düşünme, birbirine indirgenemeyen ama birbirini karşılıklı olarak etkileyen ve geliştiren iki insani etkinliktir.

Yanlış cevap: Öğrencilerin görüşlerinin birbirine karıştırılması (örneğin Emir'in görüşünün "dil olmadan düşünülemez" diye yazılması), metinle ilişkisiz gerekçeler ve nedensel ilişki içermeyen açıklamalar ilgili ölçütlerden puan alamaz. Kendi içinde çelişen bir paragraf yalnızca tutarlılık ölçütünden puan kaybeder; diğer ölçütler ayrıca değerlendirilir. Boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

5. Doğru cevap:

a) **(12 puan)** Her ifade için özelliğin doğru belirlenmesi 1 puan, bu özelliğin yol açtığı sonucun ifadeyle ilişkilendirilerek neden-sonuç ilişkisi biçiminde doğru yazılması 2 puandır (4×1 + 4×2 = 12 puan).

- I: Neden: Dil, kavramları temsil eden göstergeler dizgesidir; seslerden ve sembollerden örülmüş bir yapıya sahiptir. Sonuç: İşaretlerin hangi sesleri ve kavramları temsil ettiği bilinmediği için taşlara yazılan düşünceler yüzyıllar boyunca kimseye ulaşamamıştır. Düşünce, ancak onu taşıyan göstergelerin anlamı bilindiğinde başkaları tarafından anlaşılabilir.
- II: Neden: Düşünme, zihnin anlamlandırma, sorgulama, karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliğidir; anlam üretme süreçlerini kapsar. Sonuç: Thomsen işaretlerin sıklığını karşılaştırıp çıkarım yaparak sembollere yeniden anlam vermiş, okunamayan bir dil düşünme sayesinde yeniden anlaşılır hâle gelmiştir. Düşünme, dili anlamlandırır.
- III: Neden: Dil, toplumsal bir kurumdur; insanlar arası iletişimi ve kültürel aktarımı sağlar. Sonuç: Yaklaşık 1300 yıl önce dile getirilen düşünceler yazı sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılarak bugünkü okurlara ulaşmıştır. Dil, düşünceleri onları düşünen insanlar yaşamasa da kalıcı ve paylaşılabilir kılar. Neden olarak "Düşünme çoğu zaman dil aracılığıyla ifade edilir ve somutlaşır." yazılır ve sonuç buna göre kurulursa da tam puan verilir.
- IV: Neden: Düşünme, insanın anlama, sorgulama ve değerlendirme yapmasını sağlar; karşılaştırma ve çıkarım yapma süreçlerini kapsar. Sonuç: Dil aracılığıyla ulaşan öğütler, öğrencilerin düşünmesini harekete geçirmiş; öğrenciler bu öğütleri kendi yaşantılarıyla karşılaştırıp sorgulayarak yeni görüşler üretmiştir. Dille aktarılan düşünce, okurun düşünmesiyle yeniden anlam kazanır.

Not: Ders kitabındaki tanım ve özelliklerden ifadeyle uyumlu başka bir özellik yazılır ve sonuç buna göre doğru kurulursa tam puan verilir.

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen ya da yazılmayan her özellik için 1 puan, yazılmayan ya da yanlış kurulan her sonuç için 2 puan eksik verilir. Sonuç doğru olduğu hâlde ifadeyle ilişkilendirilmeden yalnızca genel bir yargı olarak yazılmışsa (örneğin "Dil düşünceyi etkiler.") o sonuç için 1 puan verilir. Özellik yazılmadan yazılan sonuca tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- Birinci hatalı yargıyı ("Thomsen işaretleri düşünerek değil, rastgele deneyerek ve şans eseri çözdü.") belirleme **(1 puan)** ve neden hatalı olduğunu açıklama **(1 puan)**: Thomsen işaretlerin sıklığını hesaplayıp karşılaştırmış ve çıkarım yapmıştır (II. ifade). Unutulmuş bir dilin işaretlerini çözmek, düşünmenin karşılaştırma ve çıkarım etkinliğiyle mümkün olmuştur; düşünme dili anlamlandırır.
- İkinci hatalı yargıyı ("1300 yıl önce yazılmış sözler, bugün yaşayan bizlerin düşünmesine hiçbir şey katmaz.") belirleme **(1 puan)** ve neden hatalı olduğunu açıklama **(1 puan)**: Dil, kültürel aktarımı sağlayan toplumsal bir kurumdur; geçmiş kuşakların düşünceleri dil sayesinde bugüne ulaşır (III. ifade). Öğrencilerin bu öğütleri kendi okullarıyla karşılaştırıp yeni görüşler oluşturması (IV. ifade), aktarılan düşüncelerin bugünkü düşünmeyi beslediğini gösterir.

- Düzeltilmiş metin **(4 puan)**:
- Düşünmenin dili anlamlandırmasını ve dilin düşünceleri kuşaktan kuşağa aktarmasını birbirine bağlayarak Bora'nın görüşünün yerine gerekçeli bir görüş koyma (2 puan; bu iki ilişkiden yalnızca birine dayanan düzeltmeye 1 puan)
- Metnin kendi içinde çelişkisiz olması **(1 puan)**
- Metnin bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(1 puan)**

Not: Thomsen'in çalışmasında şansın da payı olabileceğini kabul eden ama çözümün asıl olarak karşılaştırma ve çıkarıma dayandığını açıklayan cevap doğru kabul edilir. İkinci yargıyı yalnızca "Geçmişin sözlerine saygı duymalıyız." gibi dil ve düşünme ilişkisine dayanmayan bir gerekçeyle eleştiren cevaba açıklama puanı verilmez. Öğrencinin metinde vardığı sonuca göre değil, kurduğu ilişkilerin doğruluğuna ve metnin tutarlılığına göre puan verilir.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir. Hatalı yargı belirlenip gerekçesi yazılmamışsa yalnızca belirleme puanı verilir.

Örnek doğru cevap:

a)

İfade	Neden: Dilin ya da düşünmenin özelliği	Sonuç: Düşünme ile dil arasında yol açtığı durum
I	Dil, kavramları temsil eden göstergeler dizgesidir; seslerden ve sembollerden örülmüştür.	İşaretlerin neyi temsil ettiği bilinmediği için taşlara yazılan düşünceler yüzyıllarca anlaşılamamıştır.
II	Düşünme, zihnin karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliğidir.	Thomsen işaretleri karşılaştırıp çıkarım yaparak onlara anlam vermiş; düşünme, okunamayan dili yeniden anlaşılır kılmıştır.
III	Dil, toplumsal bir kurumdur ve kültürel aktarımı sağlar.	1300 yıl önceki düşünceler yazı sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılıp bugünkü okurlara ulaşmıştır.
IV	Düşünme, insanın anlama, sorgulama ve değerlendirme yapmasını sağlar.	Dille aktarılan öğütler öğrencilerin düşünmesini harekete geçirmiş, öğrenciler onları sorgulayıp kendi görüşlerini oluşturmuştur.

b) Bora'nın birinci hatalı yargısı, Thomsen'in işaretleri düşünerek değil şans eseri çözdüğü yargısıdır. Oysa Thomsen işaretlerin metinlerde ne sıklıkla geçtiğini hesaplayıp karşılaştırmış ve çıkarım yapmıştır; unutulmuş bir dili yeniden okunur kılan, düşünmenin karşılaştırma ve çıkarım etkinliğidir. İkinci hatalı yargı, 1300 yıl önce yazılmış sözlerin bugünkü düşünmemize hiçbir şey katmadığı yargısıdır. Dil, kültürel aktarımı sağlayan toplumsal bir kurum olduğu için geçmişin düşünceleri bugüne ulaşmıştır; öğrencilerin bu öğütleri kendi okullarıyla karşılaştırıp yeni görüşler oluşturması da bu düşüncelerin bugünkü düşünmeyi beslediğini gösterir.

Düzeltilmiş metin: Orhun Yazıtları'nın işaretleri yüzyıllarca anlaşılamamıştı; bu işaretleri yeniden anlamlı kılan şey, Thomsen'in karşılaştırma ve çıkarıma dayanan düşünme çabası oldu. İşaretler çözülünce dil, 1300 yıl önceki düşünceleri bugüne taşıdı. Bu düşünceler bizim için hazır cevaplar değil, üzerinde düşünüp sorgulayabileceğimiz bir kaynaktır. Sonuç olarak düşünme dili anlamlandırır, dil de düşünceleri kuşaktan kuşağa aktararak yeni düşüncelerin doğmasını sağlar.

Yanlış cevap: Özelliklerin ifadelerle ilişkilendirilmeden sıralanması, ders kitabındaki tanım ve özelliklerle bağdaşmayan özellikler yazılması (örneğin I. ifade için "Dil yalnızca konuşmadan ibarettir." ya da II. ifade için "Düşünme dilden tamamen bağımsızdır." yazılması), ifadeyle uyuşmayan yönde neden-sonuç ilişkisi

kurulması (örneğin II. ifadede işaretlerin kendiliğinden anlaşıldığının, Thomsen'in yalnızca bu anlamı kaydettiğinin söylenmesi), Bora'nın yargılarının hatalı olduğunun fark edilmemesi ve ifadelerle ilgisiz, doğru olmayan genel açıklamalar ilgili ölçütlerden puan alamaz; boş bırakılan cevaplar 0 puan alır. Kendi içinde çelişen bir metin (örneğin hem "Geçmişin düşünceleri bize hiçbir şey katmaz." hem de "Bu öğütler bizi düşündürdü." diyen bir metin) yalnızca çelişkisizlik ölçütünden puan kaybeder; diğer ölçütler ayrıca değerlendirilir.